

Paradijsvogel Sara

De keuze voor een Paradijsvogel was snel gemaakt en voor mij niet moeilijk: Sara. Met haar heb ik me altijd verbonden gevoeld. Net als bij Abraham en Sara bleef ook de kinderwens van mijn man en mij lang on vervuld en dat was een verdrietige en pijnlijke periode. De wereld leek vol te zijn met kinderwagens en bolle buiken en de baby op mijn arm was er altijd een van een ander. En toen we al ruim het traject van adoptie en pleegkinderen waren ingeslagen en ze zich alsnog aandienden, konden we dat nauwelijks geloven. Elk kind is een wonder en een godsgeschenk, al zal dat niet altijd zo intensief ervaren worden, maar voor ons waren ze dat zeker.

Ook bij Sara en Abraham leek de vervulling van hun kinderwens er niet meer in te zitten. Ondanks de belofte aan Abraham gedaan dat zijn nageslacht net zo talrijk zou zijn als de sterren aan de hemel, bleef de schoot van Sara gesloten. En ten einde raad, u kent het verhaal vast wel, biedt zij Abraham Hagar, haar slavin, aan die daarmee letterlijk tot een baar- moeder wordt. Zij baart Abraham een zoon die getooid wordt met de naam Ismael- van het Sjemah-El, 'God hoort.' Dat klinkt wrang, want zou er dan ook al niet een smeekbede van Sara zijn geweest, die niet gehoord werd? Met Ismael was misschien wel de kinderwens vervuld, maar daarmee toch niet de belofte aan Abraham en Sara gedaan? Dat moet pijnlijk verdrietig zijn geweest voor Sara. En na Ismaël's komst is er opnieuw die belofte van Godswege dat Sara hem een zoon zal baren. Abraham gelooft daar al lang niet meer in- Sara is immers al in haar negentigste- en hij antwoordt God: 'ik zou al gelukkig zijn als Ismael onder uw bescherming mocht staan.' Dat belooft God maar voegt er opnieuw aan toe dat het Sara zal zijn die hem een zoon zal baren en dat Hij met diens nakomelingen een verbond zal sluiten en – alsof dit al niet te veel is om te bevatten- dat uit haar volken zullen voortkomen en koninginnen van haar zullen afstammen. Groots en meeslepend die beloftes maar de realiteit blijkt zo heel anders en zo veel weerbarstiger te zijn.

En dan is er die ontmoeting met de drie gasten daar bij de eiken van Mamre. Waar die drie vandaan komen? Ze lijken er zomaar te zijn en notabene op het heetst van de dag; niet bepaald een logische tijd om langs te komen. Abraham lijkt compleet verrast, maar haalt gelijk werkelijk alles uit de kast om het zijn gasten naar de zin te maken. Er wort geslacht, gebakken en er komt boter en melk op tafel. Oosterse gastvrijheid? Of beseft Abraham dat hij hoog bezoek heeft, bezoek van alzo hoge, van alzo veer? Send from heaven!

Dit verhaal is eindeloos vaak uitgebeeld in de kunst en een van de mooiste die dat heeft gedaan is voor mij Marc Chagall. Misschien kent u het, het hangt in het Chagall museum in Nice. In ons midden een slechte kopie, maar een prachtige verbeelding van dit verhaal en daarom wil ik die er graag bij betrekken. Het is geschilderd met een voor Chagall ongewone kleur rood; veel gebruikelijker voor hem zijn de kleuren blauw of geel, maar hier een werkelijk vuurrode kleur. Het spat van het doek en daarmee lijkt iets heel bijzonders gezegd te willen worden.

Centraal erop de drie mannen die Abraham komen bezoeken en voor Marc Chagall waren dat duidelijk geen gewone heren, maar goddelijke boodschappers naar het Griekse woord angelos. Ze zijn als engelen, afgebeeld met grote, felgeel en witgeschilderde vleugels. En naast deze drie ter linkerzijde staan Abraham en Sara. Sara helemaal op de rand komt met een grote kom aanzetten; een en al actie. Abraham daarentegen staat er maar wat te staan; ik zou bijna zeggen staat er wat sukkelig bij. Hij lijkt met zijn houding geen raad, zijn handen doelloos en op een wat ongemakkelijke plek: voor zijn geslacht. Het is bijna komisch dat de man die zoveel nakomelingen was beloofd, zo staat afgebeeld. Heeft de schilder dat willen uitbeelden? In ieder geval beeldt Chagall de twee echtelieden op dit tafereel totaal verschillend af.

En dan is er ineens die vraag naar de vrouw van Abraham. Waar is uw vrouw? Vaak is die vraag verstaan als zou Sara gereduceerd zijn tot keukenprinses en was ze onopgemerkt gebleven? Chagall laat er geen twijfel over bestaan en beeldt haar duidelijk en actief af. Ik denk dat die vraag van de mannen ook anders verstaan kan en moet worden. Abraham heeft, zoals zojuist gezegd, tot twee keer gehoord dat hij bij zijn vrouw nakomelingen zou krijgen. Over Sara's aanwezigheid daarbij wordt niet gerept. Zij heeft het tot dan toe van horen zeggen en de realiteit bleek niet te sporen met die belofte. En dan hoort zij hier deze drie gasten zelf naar haar vragen: 'waar is je vrouw?' Daarin resoneert voor mij ook de zin mee vanuit dat paradijsverhaal waarin Adam wordt gevraagd: waar ben je? Abraham waar is je vrouw?

Waar is je vrouw? Sara staat duidelijk op hoarafstand en hoort: 'over een jaar kom ik bij u terug en dan zal uw vrouw Sara een zoon hebben.' Maar hoe zijn deze woorden, in Gods Naam, te rijmen met de barre werkelijkheid, denkt Sara: de jaren van vruchtbaarheid liggen immers al jaren achter me. Zou de liefde voor mij dan nog weggelegd zijn? Of zoals de Naardense bijbel vertaling het veel beeldender vertaald: zou mij nog wellust geschieden? Heeft dit zinnetje over liefde of wellust Chagall geïnspireerd tot die vuurrode kleur?

Sara lacht. Geen hartelijke vrolijke lach, eerder een bittere om iets dat inmiddels onmogelijk lijkt. Je kunt op veel manieren lachen; er is een lach dat verbindt- denk maar aan het eerste lachje van een pasgeboren kind, Daar smelt je van. Maar er is ook een schampere cynische lach en daar haak je juist bij af. En die lach van Sara klinkt schamper. Sara, waarom lach je? God belooft het toch, nu zelfs voor de derde keer! Zou voor Hem iets te wonderlijk zijn?

Drie keer die belofte, maar gaat uiteindelijk in vervulling. En later, als het kind eenmaal geboren is, zal de verteller ook tot driemaal toe herhalen dat 'de Heer omzag naar Sara zoals hij beloofd had, hij gaf haar wat hij haar had toegezegd. En Sara werd zwanger, baarde Abraham op zijn oude dag een zoon op de vastgestelde tijd, die God hem had genoemd' Maar zover is het nog niet. De drie komen het Abraham en Sara aanzeggen. Dat klinkt lachwekkend en dat maakt zij met haar lach duidelijk. Een kind van hen beiden, vanuit wellust of liefde geboren en niet via baar- moeder Hagar? Maar als het kind er eenmaal is zal deze zelfde Sara zeggen: 'God maakt dat ik kan lachen en iedereen die dit hoort zal met mij mee lachen. Wie had Abraham ooit durven voorspellen dat ik ooit een kind de borst zou geven? En toch heb ik hem op zijn oude dag nog een zoon gebaard.' Pas dan valt er echt wat te lachen en maakt het kind zijn naam 'Jitzchak' dat afgeleid is van het Hebreeuwse woord voor 'lachen', waar (Gen. 21, 1 ev).

Het leven wordt voorwaarts geleefd, zo hield de Deense filosoof Søren Kierkegaard ons voor, maar achteraf begrepen. Dat geldt zeker voor Bijbelverhalen, maar misschien herkennen we dat ook uit ons eigen leven.

Het is onbelangrijk of Sara en Abraham nu echt zo stokoud waren. De bijbelschrijver zal het ongetwijfeld aangedikt hebben. Wat in de Schrift en ook hier verteld wil worden is dat alle toekomst die er werkelijk toedoet, die belofte en perspectief in zich meedraagt, nooit vanzelfsprekend is. Want ook bij Rebekka en Rachel lijken de moederschoten gesloten te blijven. En tegen alle verwachting in blijkt ook Hannah in verwachting te kunnen zijn van Samuel. Dat brengt haar tot een verrukt loflied, waarvan we de even bijzondere echo horen in Maria's zang. Eigenlijk kun je zeggen dat Maria met dit oer motief van de onvruchtbare vrouw breekt als ze een godsgeschenk, een Made in Heaven kind ontvangt. Als ongehuwde jonge vrouw. Maar zelfs hier bij dit scharniermoment in de heilsgeschiedenis vinden we een onvruchtbare vrouw in de gestalte van Elisabeth, de moeder van Johannes. Rond de geboorte van kinderen is er veel wel en wee en dat is niets anders in de heilsgeschiedenis. Kinderen, zelfs de van God gezonden kinderen, zijn nooit vanzelfsprekend. Ook de man naar Gods hart naar wiens geboorte we nu deze komende weken toelevens, was er niet zomaar. Bij hem geen drie engelen, slechts één, Gabriel, de gabber van God, de vriend van God, die het de jonge vrouw Maria komt aanzeggen. Wat háár is overkomen, slaat alles, zo lijkt Lukas ons ter willen zeggen, alles wat eraan voorafging.

Wat leert het verhaal ons: Allereerst dat Gods heilsgeschiedenis er niet een is van macht en kracht; het wordt in alle kwetsbaarheid openbaar en is bijna on- vanzelfsprekend. Er volgt uiteindelijk een happy end voor Abraham en Sara maar pas na een lang mensenleven. En al die tijd hebben ze het moeten doen met die belofte. Dat vraagt dus bijna om een geloof tegen beter weten in. Pas achteraf is de rode draad van Gods heilsgeschiedenis te zien. Zou het rood van Chagall met dat rood van die rode draad te maken hebben of met Gods liefde voor zijn verbondskinderen?

Voorwaarts geleefd en achterwaarts begrepen? Ik begon mijn verhaal met mijn persoonlijke ervaring rond de geboorte van onze kinderen. Achteraf en veel later heb ik aan die voor ons verdrietige periode een positieve duiding kunnen geven. Want terugkijkend is juist die periode voor mij persoonlijk zeer vormend geweest en heeft het me ook geholpen in mijn werk als geestelijk verzorger in de psychiatrie. Dat laatste, dat achteraf duiden, kun je alleen zelf doen; het is niet aan een ander om dat voor jou te doen. Hooguit kan er op de zoektocht naar begrijpen en duiden, met je meegedacht worden. Misschien herkennen jullie dit vanuit je eigen leven? Dat er situaties zijn die bijna niet te verdragen zijn, dat je niets anders kunt doen dan het uithouden ervan en dat je toch achteraf kunt concluderen dat die ogenschijnlijk zinloze periode je toch iets goeds heeft

gebracht. Dat het ten goede is gekeerd, zoals Sara dat kon doen. Het echte lachen leek haar vergaan te zijn, was verworpen tot een schamper lachen en dan is er toch met de komst van dat beloofde kind die bevrijdende lach, de lach die aanstekelijk werkt. Eind goed al goed voor deze aartsmoeder. Ook voor ons kan iets ten goede keren, al hadden we er misschien veel voor willen geven als we iets niet mee hadden hoeven maken. Maar is misschien uiteindelijk toch zin aan te ontlenen?

Sara kreeg haar kind en dat was meer dan welkom. Helaas zijn in onze wereld niet altijd kinderen welkom, worden ze niet gezien als Godsgeschenken. Maar ze komen en ze vragen om gezien en gehoord te worden en doen een appél op ons. Zolang God kinderen in ons midden zendt, heeft hij zich niet voorgoed van ons afgewend. Die zin mag ons raken. Met elk kind kan het goede de wereld in komen, kan de wereld een beetje mooier worden gemaakt. Dat doen ze al met hun vertederende lach; tenminste als het goed is. Door de ogen van een kind leer je als volwassene opnieuw naar de wereld te kijken. Word je je ook weer bewust dat de wereld leefbaar moet blijven voor hen. En nu dat niet overal vanzelfsprekend is, zie je dat jongeren dat zelf gaan opeisen en protesteren tegen wereldwijd onrecht, milieuvervuiling, de groeiende kloof tussen rijk en arm en noem maar op. Meisjes als Greta Thunberg of een Malala Yousafzay maar ook de vele naamloze jongeren, de hedendaagse, door God gezonden, kinderen. Het kind Izaäk bracht uiteindelijk een bevrijdende lach op de gezichten van zijn ouders, Jezus bracht ongetwijfeld ook een lach op het gezicht van Maria en Jozef, maar als volwassen man leerde hij zijn volgelingen om kritisch te kijken naar wat niet deugt in deze wereld en om daar verandering in te brengen. Dat vraagt hij tot op de dag van vandaag ook van ons, dat we navolgers zijn. Niet alles valt te veranderen en soms rest ons niets anders dan om het erbij uit te houden, zoals Abraham en Sara, maar moge God ons geven dat we de moed hebben om te veranderen wat we kunnen veranderen. Dat Hij ons de wijsheid geeft om te accepteren wat er niet veranderd kan worden en het inzicht om het verschil tussen beide te zien. Amen

Evelien van Melle- Baaijens

